



Městská knihovna v Praze

ČEŠTÍ  
BÁSNÍCI  
20. STOLETÍ

# ZLATOVLÁSKA

Josef Kainar

e-kniha • Praha • 2020

**Hledáte místo, kde...**

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

**Právě jste ho našli!**

## **Městská knihovna v Praze**

**43** poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,  
**2 000 000** dokumentů, **60** Kč za registraci

[www.mlp.cz](http://www.mlp.cz)

[knihovna@mlp.cz](mailto:knihovna@mlp.cz)

[www.e-knihovna.cz](http://www.e-knihovna.cz)

[www.facebook.com/knihovna](http://www.facebook.com/knihovna)



Městská knihovna v Praze



# Zlatovláska

Josef Kainar

Znění tohoto textu vychází z díla [Zlatovláska](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Euromedia Group – Knižní klub v Praze v roce 2007. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

---

## §

Text díla (Josef Kainar: Zlatovláska), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

---



Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyžívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

---

Verze 1.0 z 10. 9. 2020.



V krajině pusté a nevlídné,  
tam kde ptáci nezpívali,  
kde se ryby mlčet bály,  
tam vládl zlý král.

A ten si dal zbudovat  
škaredý a černý hrad.  
Škaredý jak vlčí tlama,  
černý jako půlnoc sama,  
černá hradba, černý kámen,  
černá brána, černá věž,  
ve všech koutech černé stíny,  
a ten král tam na tom hradě  
dělal samé lotroviny,  
a co řekl, byla lež.

Jednou pozdě v listopadu,  
na nejvyšší věži hradu  
do své trouby hlásný duje,  
tlusté tváře nafukuje:  
„Vstávat, vstávat! Už je ráno!  
Už ať máte odespáno,  
už ať všichni, kromě krále,  
peřinečkám dáte vale!  
Každý zčerstva po své práci  
Koho svrbí líná kůže,  
tomu čarodějná metla  
k ozdravení dopomůže!“

Lidé vstali, zazívali,  
nebylo jim do smíchu,  
a namísto hopsa hejsa  
odplivli si potichu.

V komůrce, tam na postýlce  
chlapec Jirka probudil se.

„Zas ta trouba! Zas ten kravál!  
Sotvaže si člověk lehne,  
zase aby honem vstával,  
sotva skončí jedna dřina,  
už je ráno, začne jiná.  
To je tím, že nejsem král,  
že jsem jenom králův sluha.  
Král, ten si to uměl vybrat!  
Ten smí chrápat vesele  
přes ty čtyři postele,  
ve dne v noci,  
v noci ve dne,  
ten má spaní  
na rozdání.  
Já mám samou honičku...  
Sbohem, ty můj slamníčku!  
Sbohem, ty má zlatá slámo  
Nezvedne se koště samo,  
koště samo nezamete,  
i kdybych dal na modlení,  
neboť koště křesťan není.  
Hrom aby tě, špatný světe!  
Já teď musím honem vstát  
zamést ten hloupý hrad.“

Chtítí košťě, už jím jezdí  
po podlaze od zdi ke zdi,  
zametá a zvedá prach,  
všichni švábi dají v nohy,  
neboť mají z metly strach.

Šmejdí Jirka hradním sálem,  
zastaví se nad škarbálem.

Levý škarbál slušně stojí,  
ale pravý jaksi skáče  
jako prapodivné ptáče...

To s tou botou rarach šije?  
Či snad ona neví, či je,  
že tak skáče, že tak hopsá?

Najednou se z boty noří  
ouška, očka, čenich černý...

„Pro tisíc ran do lucerny!  
Kdo by to byl řekl do psa!  
On v té botě vězí psíček!  
Měl v ní nocleh, žertovníček!  
Že já, psíku, mám tě rád,  
kočár čeká, nasedat!“

Sedí psíček na koštěti,  
už s ním košťě, už s ním letí...  
Jedou, jedou kolem síně,  
potom přes práh do kuchyně  
a dál cestou necestou  
jako s čertí nevěstou

po schodišti do komnaty,  
kde se z rámu zlaceného  
kouká na ně cizí svatý,  
jedou dále do pokoje,  
kde má král ty dýmky svoje,  
jedou, jedou, prach se práší,  
když tu náhle psíček:  
„Blaf!“

Kde se vzala, tu se vzala,  
přioděna v černý háv,  
stojí v jizbě babka malá.

Oči, ty má zahleděné,  
líce jako křída bledé,  
vlasy stářím vybělené,  
ale přec je vlídná, milá  
jako novoroční víla.  
A že nese králi rybu,  
co si o ni včera říkal.  
Tuhle ji má v košíku.

„Jakou rybu?“ ptá se Jirka.

„Jakou? Černou, tuze tmavou,  
vylovenou z černé tůně,  
v které v noci hvězdy plavou.  
Sám ji na mně vyžádal,  
závdavkem mi dukát dal.  
Chce ji mít ke snídani.“

„Ale vždyť ta ryba, paní,  
není ryba, to je had!“



Babka jak by neslyšela.

„Pivem ji máš polévat,  
obalíš ji v tymiánu  
trhaném o svatém Jánu,  
trochu pepře přidáš k tomu.  
Dobrá bude, to ti pravím,  
dobrá bude ledaskomu.“

Stojí Jirka, stojí s psíkem  
udiveně nad košíkem.

Vtom to cinkne jako kapka,  
a už jsou tu, pánbů s námi,  
Jirka, psík a košík — sami.

Jirka mumlá: „U všech všudy,  
počnu věřit na přeludy.  
Kam se babka ztratila?  
A co si mám počít s hadem?“

Jaké fraky! Král je král!  
Kdyby král si ježka přál  
pečeného na kaštanech,  
amen, pravím, ať se stane.“

Jen to poví, jen to řekne,  
už z té horní komnaty  
celý zlý a dohřátý  
král se šine, král se valí,  
že má chuť a že má hlad,  
hlad jak basu, jako mračno,

hlad jak šelmu krvelačnou,  
aby honem prostírali.

Jirka hlásí, co a jak,  
že tu byla divná paní.

„Rybu bába přinesla?  
Inu áno, nevidáno!  
Budu ji mít k snídani.  
Had že je to? Hloupý kluku!  
Jaká ryba hadová!  
Je to ryba králova!  
Dones rybu kuchaři,  
ať ji dobře, inu áno,  
upeče a uvaří!“

Pak se ale zaškaredí,  
na Jiříka strašně hledí,  
jako kdyby ho chtěl sníst,  
takže on ten chudák Jirka  
životem si není jist.

„Dávej pozor,“ říká král.  
„Ty z té ryby roztodivné  
ani kousek nesmíš ujíst!  
A kdybys přec jedl, tedy  
jedl bys dnes  
naposledy...  
Ted' to víš, a běž, a maž,  
nebo nedám za tvůj život  
mouchu ani otčenáš!“

V kuchyni už zatopili,  
kuchařici celí bílí  
polena tam nanosili,  
jeden tluče do hmoždíře,  
druhý sladké těsto hněte,  
v koutě oheň kotlík líže.  
Tamten trhá celer v půli,  
jiný pláče nad cibulí,  
jedni přebírají čočku,  
jiní mandle na vánočku,  
nade vším pak dělá pána  
vrchní kuchař, který právě  
uvažuje nad rožněm  
v zamyšlení nábožném,  
co je sůl a proč je slaná.

Do toho ten Jirka s rybou.

Chichtají se kuchaři,  
do košíku nahlédají,  
velkou švandu z ryby mají.

„U tisíce špikovaček!  
Na ten panský apetit  
psí žaludek nutno mít!  
Co však dělat? Král je král.  
Kdyby král si ježka přál  
pečeného na kaštanech,  
amen, prosím, ať se stane!“

A už do práce se dají,  
pilně hada podlívají,

obalují v tymiánu,  
trhaném o svatém Jánu,  
nadívají rozinkami  
a pak ještě na ozdobu  
dají navrch petrklíč,  
potom řeknou: „Jirko zanes!  
Už ať je to raděj pryč!“

Jirka dlouhou chodbou míří,  
nese rybu na talíři.

Chodba dlouhá, vůle krátká,  
vůle slabá, vůně mocná,  
v puse sliny, velké chutě.  
„Ach ty rybo!  
Uždíbnu tě!“

Ulomil si ždibíneček,  
ujedl.  
A bledý všecek  
čeká, co se bude dít,  
jestli se s ním země zhoupne  
nebo čerti začnou výt —  
ono nic. Tož záda vzpřímí  
a dál kroky rozhodnými  
králi snídaníčko nese,  
králi hada na stůl strojí.  
Král se tváří přebíleně,  
hned se na tu rybu žene,  
žvýká, mlaská, chroupá, jí —  
ale sedí trochu bočkem  
a svým potutelným očkem  
Jiříka hlídá potají.

Náhle venku, od kurníků,  
vlna velikého křiku.

Kohout slípky pořádá,  
spouští na ně rámus velký:

„Zatrachtile kokrhelky!  
Takhle že se zrní zobá?  
Já vás, holky, naučím!  
Jedna doba, druhá doba,  
rát a dva a rát a dva,  
tak se zrní zobat má!“

A ten Jirka — rozumí mu!  
Jirka slyší, Jirka žasne.  
Ted' už chápe, ted' to ví,  
z jaké ryby čarodějně  
jedl svému pánovi.  
Kdo z takové ryby ují,  
porozumí řeči zvířat,  
obživne mu celý svět,  
všechno potom k němu mluví,  
ve dne vrabci, v noci sůvy,  
v díře myši, z plotu kocour,  
rozumí, co povídají  
ryby v tůni, srnky v lese,  
srozumí se s ptačím křikem,  
s písni vážek nad rybníkem  
ví, jak sysel nadává  
oráčům hlava nehlava —  
ted' už Jirka, ted' to ví,  
z jaké ryby čarodějně  
jedl svému pánovi.

Tváří se on ale sladko,  
hloupoučkou on dělá líc,  
dělá, jakby vůbec nic,  
učiněné neviňátko.

Král dál žvýká, mlaská, jí.  
Ještě víc však sedí bočkem,  
ještě bystřej' tím zlým očkem  
Jiříka hlídá potají.

Nový rámus k oknu stoupá:  
„Kokodalky, bando hloupá,  
jakže se ta voda pije?  
Přestane vám radování!  
Já jsem kaprál, vy jste kmáni,  
já vás kázni naučím!  
Naráz všechny! Lok a znova,  
rát a dva a rát a dva,  
tak se správně pije voda!“

Jirka div že nevyprskl,  
nezasmál se z plných plic!  
Zavčas ale zaťal zuby  
a dál dělá jakby nic.

Král jen žvýká, chroupá, jí.  
Sedí však už celý bočkem  
a tím jedovatým očkem  
Jiříka hlídá potají.

Vtom tam v okně ptáčky malí...

Vrabci! Známi uličníci!  
Jak ti se tam pořádali!  
Rvali se jako kořata  
o jemný vlásek ze zlata.

Ó, ti si vám nadávali!

„Dej mi vlásek!“  
„Nedám!“  
„Dej!“  
„Vlas je můj!“ „Můj!“  
„Neškemrej!“  
„Ukradls vlásek při česání.“  
„Ona je má hodná paní!“  
„Jak to, tvoje, mne má radši!“  
„Na tebe se ráno mračí!“  
„Dej mi vlásek!“  
„Nedám!“ „Dej!“  
„Vlas je můj! A neškemrej!“

Psíček ležel pod lavicí,  
a že neměl vrabce rád,  
nesnesl tu tahanici.

Ten si, pane, vyjel na ně!

„Hej, vy chásko jakási!  
Já vám dám, rvát se o vlasy!  
Oba pryč a o dům dále,  
nebo jak já skočím na vás,  
kalhotky vám budou malé!“

Ulekli se vrabčiči,  
frk! — jako když do nich střelí.

Zlatý vlásek,  
jemný vlásek  
na okénku zapomněli.

Jirka honem  
rukou po něm.

Král však sebou mrskne zrychla,  
jako by ho vosa píchla:  
míti rohy, trkal by,  
míti šavli, sekal by.  
Rudý jako cihla v pekle,  
okřikuje Jirku vztekle:

„Jen se, slouho, pamatuj:  
ruku pryč! Ten vlas je můj! —  
Už tě máme, inu áno,  
my už víme, co jsi zač.  
Ty jsi, dobře počítáno,  
neposlušný ujídač!  
Jedls rybu? Přiznej se mně!“

Jirka kývl hlavou němě.  
Co měl dělat? Co měl říkat?  
Provinil se, bude pykat.  
Král teď běhá kolem síně  
jako bulík po pastvině.  
Míti rohy, trkal by,  
míti šavli, sekal by.  
Pak se trochu upokojí.



Obrátí se k Jirkovi,  
slova jako nožem krojí:

„Měl bych tě dát pověsit.  
Že mám ale v sobě cit,  
ujdeš černé šibenici,  
když mi vyplníš mé přání.  
Nastav uši, poslouchej mě!

Půjdeš do té širé země,  
půjdeš světem kráží a kříží,  
a až tam se zastavíš,  
kde ta čarokrásná panna  
česá sobě, česá zrána  
hřebenem své vlásky zlaté,  
jak ti ptáčky dali zprávu.  
Chceš-li zachránit svou hlavu,  
panenku mi přivedeš.  
Vezmi si uzlík, hůl, a běž!“

To byl Jirka v pěkné louži!

Král kraluje, sluha slouží,  
a kdo slouží zlému králi,  
co mu bývá odměnou?  
Jirka, hlavu skloněnou,  
nešťastný a vylekaný,  
pískne na psa,  
vyjde z brány.

Venku, tam se bouře hnaly,  
blesky se tam křížovaly,  
větry strašné dudy hrály.

Kameny by zaplakaly  
od lítosti nad Jiříkem,  
že on pro kus zvědavosti  
kdoví kde teď nocleh najde,  
kdoví kde teď složí kosti.

Ty můj předaleký světe:  
Těžko se to v tobě kráčí,  
když je bláta po kolena,  
když je bouře, vítr sténá,  
a když člověk vůbec nemá,  
kam se vrátit, kam se dát.  
V hlavě teskno, v bříšku hlad,  
tak ta ubožátka malá  
od vsi ke vsi vandrovala.

Ty můj předaleký světe!  
Všude jinou čeládku  
chováš v sobě, nosíš v sobě,  
všude jinak rostou křížky  
jiným lidem na hřbitově,  
jen ta lehostejnost lidská  
všude stejně, stejně kvete.  
Jdou ti dva, jdou všemi kraji,  
lidiček se vyptávají.

„Drazí moji, povězte mi,  
nežije kde v této zemi  
panna, co má  
vlásky zlaté?“

Stále stejná otázka  
v městech, po vsích, v lesích, v poli,

po dvousté a tisícáté,  
až je z ptaní pusa bolí.

Jiřík se ptá nádeníků  
i těch pánů v krásném fraku,  
psíček se ptá jezevčků,  
chrtů i těch podvratáků.

Ale marná snaha všecka,  
mlčí stařík, mlčí děcka,  
mlčí páni, mlčí dámy,  
mlčí psi a mlčí drozdi.  
Jako by se ptali do zdi.

Zajdou vpravo, zajdou vlevo,  
vzhůru do hor, k řekám dolů  
tucty měst už prošli spolu  
— všude stejná písnička.

„Lidé milí, povězte mi,  
žije-li zde v této zemi  
překrásná panna,  
co má zlaté vlasy?“

Po městě potom  
kdekdo povídá si,  
že šel tudy  
chlapec chudý  
s uzlíčkem  
a bílým psíčkem,  
a ti se tak divně ptali,  
až jsme se jim všichni smáli.

I ty holky od kašny,  
kupci, kluci, řemesníci,  
pobudové, závozníci,  
zkrátka všichni...

A těm našim vandrovníkům  
hořce do srdce se vkrádá,  
že on i ten lidský smích  
mívá někdy  
zuby hada.

Nejhorší bývávala noc.

Všichni šli spát.  
I malé služky,  
kováři, páni konšelé,  
oni všichni měli domov  
a měli měkké postele.  
Když potom zamkli svoje dveře  
a objali své peřiny,  
z celého kraje zůstal vzhůru  
jen Jirka se psem jediný.

Neměli kam své hlavy složit  
a neměli kde ulehnout,  
neměli domov ani lůžko,  
neměli nikde teplý kout.  
A jen ty hvězdy ve výši  
pěly jim písňe nejtišší.

Co se jich Jirka navypotával!

„Hvězdičky milé, povězte mi,  
žije-li vůbec na té zemi  
překrásná panna,  
co má vlásky zlaté?“

Ale ty hvězdy ve výši  
dělaly, jak by nevěděly,  
dělaly, že nic neslyší,  
a dál ty své písňě pěly.

Jednou přijde Jirka se psem  
o půlnoci do lesa.

Nohy už jim špatně slouží,  
hlava už jim poklesá,  
a ten les tak pěkně voní  
a tak přátelsky je vítá,  
že se jim zdá víc a více,  
že vstoupili do ložnice.

Kdo to zažil, ten mi věří,  
že mech někdy hebčí je  
než to nejjemnější peří  
a že důlek v lesním mechu  
víc je tělu pro potěchu  
nežli postel královská,  
zlacená a obrovská.  
Přijdou, vzdychnou,  
lehnou na zem,  
usnou oba  
jedním rázem.  
Nejdříve je shlídla sova,  
Jiříka i psíka jeho.

Nejdřív proto, že je bdělá  
a že, jak je známo, dělá  
všemu lesu ponocného.

V očích má dvě lucerničky,  
v lucerničkách malé svíčky.

A už hlásí a už houká,  
a už je tu zpráva v běhu,  
koho my tu v černém lese  
máme dneska  
na noclehu.

Žasne les  
a poslouchá.

Privábila soví zpráva  
veverku i koloucha,  
v záři prchající luny  
seběhly se lesní kuny,  
přes mlází se tiše mihla  
lasička jak proutek štíhlá.  
Přifuněl sem lesním tichem  
jezevec i se svým břichem,  
každý chce ty spáče uzřít,  
nikomu se nelení.  
Korunou těch vzácných návštěv  
byla šlechta — jeleni.

Sestoupili se do půlkruhu,  
koukají na nocležníky,  
jak jim jde to spaní k duhu.

Špatně, špatně vymňoukli to!  
I té malé lesní myši,  
ubožátku bázlivému,  
je jich z celé duše líto.

Potom vznikne v kruhu šum.

Co to cinklo jako kapka?  
Co to jako jiskra kříslo?

Kde se vzala, tu se vzala,  
stojí tady babka malá.

Oči divně zahleděné,  
tváře jako křída bledé,  
ta, co nesla králi rybu.

Do košíku ručkou vjede,  
k spícím takovou řeč vede:

„Zde je víno  
proti žízni,  
možná proti vaší žízni,  
možná proti žízni cizí.  
Zde je dukát  
proti bídě,  
možná proti vaší bídě,  
snad jím cizí bída  
zmizí.  
Zde je chleba proti hladu.  
Jak vy dva s ním naložíte,  
v tom si sami dejte radu.“  
Zas to cinklo jako kapka,

babka mizí, rozplývá se  
mlhou, jak to ona umí.

Rozejde se půlkruh zvěře  
a dál jen ten les tu šumí.

„Snil jsem?“ ptá se Jirka psíka,  
když se ráno probudí.  
„Nesnil! Všechno tady máme!  
I to víno proti žízni,  
i ten dukát proti bídě,  
i ten chleba proti hladu!  
To je věru výborné!  
Máme hlad, tož posnídáme.“  
Jirka chleba vedví láme,  
půlku psovi, půlku sobě. —

Vtom to právě nad nimi  
v sosně divně zaskřípalo,  
vrzlo to v ní jako vrátka.

Hledí oba, hledí vzhůru.

V sosně, v hnízdě opuštěném,  
na té větvi vystrčeném,  
naříkají krkavčátka.  
„Smilujte se nastokrrát  
Krkavčátka trrápí hlad,  
z hladu tady umírráme!“

Hledí psíček, hledí Jirka.

Opravdu ta krkavčátka  
jsou jen trochu toho peří.



Nožky tenké, oči malé,  
co je na nich víc než zobák?  
Zobák mají řádný ale!

„Tady máte, černí braši!“

A tož dali ten svůj chleba  
krkavčátkům nebožátkům,  
že jim víc ho bylo třeba.

A ti dva jej sprášili  
za chvilinku, za chvíli,  
a už zas jim bylo hej.

„Bude-li ti, Jirko, třeba,  
jenom si nás zavolej!“

Jirka, ten se pousmívá.

Jak by mohli pomoci?  
Jsou přece tak drobounčí,  
a on, jak je mnohem větší,  
marně po tom světě chodí,  
marně zlatou pannu hledá,  
hledá rok a hledá den,  
už je z toho nešťasten,  
marné jeho plahočení  
Zlatovlásky v světě není.

Rozloučí se a jdou dále,  
až se octnou z lesa venku.  
V dálce, kdesi za křovisky  
slyší pěkně popiskovat  
pasákovu píšťalenu.

Pasáček tam na úvozu  
pase bílou mlsnou kozu.

Jirka honem dlaně k ústům  
volá co mu stačí dech:

„Pasáčku, hej, pověz že mi —  
není u vás v této zemi  
panna, co má vlásy zlaté?“

Pasáček chtěl odpovídat —  
jenže koza spanilá  
z čmeláka se splášila,  
poskočila, dala v nohy.  
A ten pasák přeubohý  
za ní trním, za ní hložím,  
až se ztratil, a byl pryč.  
Jenom ohýnek zbyl po něm.

Dojdou k ohni, sednou k němu.  
Jirka mlčí, smutno je mu.  
Pak, že oba žízeň měli,  
láhev vína otevřeli.

Neupil si ale žádný,  
nevyšel jim ani lok.  
Jen se oba rozhlížejí,  
co to tady kdesi piští?

Ono hoří v mraveništi!

„Pomoc, pomoc, nebo zhynem!“  
Vody nikde ani kapky!

Jirka zhasil požár vínem.

Jak ti mravenečci malí,  
jak mu krásně děkovali!  
Prý, až bude někdy v nouzi,  
aby na ně zavolal.

Jirka jenom rukou mávl,  
pískl na psa,  
šlo se dál.

A že vínem uhasili,  
že se z něho nenapili,  
zvětšila se jejich žízeň,  
měli žízeň jako hrom.

A tam v celém kraji tom  
nikde ani kapka vody,  
žádný potok ze skalisek,  
suché sucho, suchý písek,  
slunce jako žhavá kamna  
poušť tam byla přenáramná,  
ani rosa, ani pramen,  
takže oba myslili si,  
teď že bude s nimi amen.

Když jim bylo nejhůře,  
psíček štěkl: „Blaf a haf!  
Voda! Voda! Já ji cítím!“

A že psíček dobře větří,  
nalezli tam v nedaleku  
velikou a čistou řeku.

Napili se zhluboka,  
utišili krutou žízeň.

Potom Jirka porozhléd se,  
a co viděl na té řece?

Rybáři jeli na člunu.

Byli dva, a v této chvíli  
zlatou rybu ulovili.

Byli dva a ryba jedna.  
Vznikla hádka divoká:  
„Čí je ryba?“ „Čí by byla?“  
„Toho přece, kdo ji chytí!“  
„Jenže chytíš do mých sítí!“  
„Dobrá, ale  
čí je loď?“  
„Pojď si pro ni,  
zkus to, pojď!“  
„Má je ryba!“  
„Má a má!“

Možná by se byli rvali  
od rána až do rána.

Jirkovi však přišlo líto  
zlaté ryby.  
Vezme dukát,  
mudrlantsky rozsoudí to.

„Já vás, páni, porovnáám.  
Za něco dám zase něco.  
Za zlato vám zlato dám.“

„Za dukátek rybu, pane?  
Za dukát ji rádi dáme.“

Dali rybu, on dal dukát,  
a tak byli rádi všichni  
jako vrabci na vinici.

„Co však s rybou?“ Jirka ptá se.  
„Ať je ve své vodě zase!“

Vezme ji a odhodí  
tam, kam patří —  
do vody.

Jen se ryba ponořila,  
už zas hlavu vystrčila:  
„Až ti, Jirko, nejhůř bude,  
až tě potká to, co má,  
budu ti věrně pomocná.“

Jirka jenom rukou mávne.  
„Pomáhat chceš? Na mou duchu,  
žiješ přece ve své vodě  
a já zase žiju v suchu.  
Pro mne žádná pomoc není,  
marné je mé plahočení.“

Co to ale povídá,  
zazáří to po krajině,  
zasvítí to za tou vodou  
jako z démantové síně...

A ta záře je tak živá,  
a ta záře se tak míhá,

jako by si tisíc pávů  
rozprostřelo pro radost  
ten svůj čarokrásný chvost.

„Rybáři, ach, povězte mi,  
co to svítí celým krajem?  
Hoří lesy za Dunajem?“

„Nehoří les, planou vlásky  
spanilé panny Zlatovlásky.“

Jirka se celý vyjeví.  
„Rybáři, prosím, převezte mě!  
Za tou pannou musím jít!  
Prošel jsem už stery země,  
přešel sterý horský štít,  
prolil pro ni stery slzy,  
prošoupal stery střevíce.  
Rybáři, prosím, převezte mě!  
Prosím vás velmi velice!“

Vyjedou v člunu po Dunaji,  
rybářů vesla v rukou hrají,  
na přídi psíček vesel štěká,  
že se to nese do daleka,  
na zádi Jirka  
dává směr.

Za vodou,  
v luzných zahradách  
panna se právě procházela,

hladila kvítka,  
mluvila k nim  
a roztomile se k nim měla.

Král hlídá dceru nejdražší.

Vykřikne panna pojednou.  
„Kdo to k nám jede po Dunaji?“

Král je zamyšlen a nedbá,  
na Dunaj se dívá ledva;  
snad že na něm husa plove,  
že tam husa rybky loví,  
že chce krmit mladé svoje.

Zlatovláska vidí víc.

„Neplove husa po Dunaji!  
Husy, ty jinak plovat znají,  
a to je bílý mládenec!“

Král teď už podívá se lépe,  
potom křikne na svou dceru,  
až se mu bílá brada klepe:

„Dceruško zlatá, honem domů!  
Zamykej dveře na petlice  
ze zlata, stříbra, olova!  
On to k nám Jirka připlouvá,  
co o něm v knihách bylo psáno,  
že přijde jednou z Dunaje  
a tebe kamsi odvede mi!“

Jen panna vešla do světnice  
a zamkla se tam na petlice  
ze zlata, stříbra, z olova,  
už k břehu Jirka připlouvá.

Vystoupí, kráčí zahradou,  
kde všechny cesty  
v růžích jdou,  
kde narcisy a tulipány  
dýchají vůni,  
která mámí,  
jde kolem bílých šeříků  
a lýkocvů a hvozdíků,  
až zastaví se před králem.

Žádné dlouhé  
kdesi cosi,  
že je Jirka  
a že prosí  
o tu pannu Zlatovlásku.

Král pak dlouze přemýšluje,  
Zlatovlásky líto mu je,  
a že ji nechce vydati,  
dělá s ní velké ciráty.

„Vidíš, chlapče z Dunaje?  
Na mé hrudi řetěz visí.  
Zlatý řetěz,  
vzácný řetěz!  
Je až z říše lvů a palem!  
Nechceš? Místo Zlatovlásky?“



Ale Jirka řekne přímě:  
„Jaký zlatý řetízek?  
Kolem krku  
škrtil by mě.“

Král ještě víc přemýšluje,  
Zlatovlásky líto mu je.

„Vidíš meč?  
Je vykládaný  
slonovinou na vše strany.  
Na pochvě se rubín třpytí.  
Možná že vhod přišel by ti?“

Meč nechce Jirka teprve.  
Prý že je uvnitř od krve.

Po třetí král Jirku láká.  
„Koruna má, líbí se ti?  
Koruna vládu znamená,  
koruna ta ti právo dá  
soudit a věznit  
koho chceš.“

Jirka že nechce,  
ani zdání,  
koruna že je krásná sice,  
on že je ale zvyklý z domu  
chodit jen tak,  
vždy bez čepice.

Když ten Jirka nechtěl — nechtěl.

Zlatovlásku že má mít,  
jenom si ji dobře musí  
trojí službou zasloužit.

Jaká bude služba první?

„Chodila v louce Zlatovláska,  
šňůrečka s perlami jí praskla.  
Tady v téhle trávě svěží  
tři sta a jedna perla leží.  
Jirko, sbírej! Ať je shledáš!

Jestli se jedné nedohledáš,  
támhle je Dunaj,  
klid' se pryč.  
Líp kdybys k nám vůbec nejel!“

A král zvolna poodchází,  
Jirku hrůzou v týle mrazí,  
Jirkovi je až do pláče.

Tři sta a jedna malých perel!  
Tři sta a jedna velká potíž!  
Jiříku, tady neuspěješ,  
Jiříku, tady nepochodíš.  
To spíš řeky stříbropěnné  
potekou z moře do pramene,  
než abych v trávě perly shledal.  
Neobstáls Jirko,  
ztracen jsi.  
Už jenom jedna rada zbývá:  
„Kdyby tu byli mravenci...“

Jen to řekne, jen to špitne,  
div že z kůže nevylítne.

Zavlní se hustá tráva  
zprava, zleva, zleva, zprava,  
už sem první perla míří,  
za tou první běží čtyři,  
každou nese mraveneček.

Už se perly, už se množí,  
z keřů, z trávy, z děr a z hloží,  
jednu měli u čmeláčků,  
jednu zase ukrad myšák,  
dal ji dětem jako hračku,  
teď ji zpátky odevzdal,  
už je perel plná šňůrka,  
žasne psíček, žasne Jurka,  
a nežli bys, člobrdo,  
uvařil vejce natvrdo,  
už ty perly vzácné ceny  
na šňůrku jsou navlečeny.

Ach, ten Jirka, ten je rád!  
Mravenečkům díky vzdává,  
on až k zemi se jim klaní  
za věrnost a za hledání.

Oni však, že za málo,  
že se jim dobře hledalo.

Král se z toho celý zjevil,  
když mu Jirka přines šňůru!

„Shledals perly?  
Chlapík jsi.  
Tož ti dáme službu druhou,  
na té hodně závisí.  
Obstáls jednou,  
uvidíme,  
obstojíš-li v službě jiné.

Koupala se má Zlatovláska,  
spadl jí s prstu prstýnek.  
Tady v té řece, jak tu běží,  
ten její prsten na dně leží.  
Dám ti svou dcerku,  
milerád,  
umiš-li prsten vyhledat!“

Král jde pryč,  
král poodchází,  
Jirku hrůzou v týle mrazí.

Na dně! Na dně Dunaje  
prsten nikdo nenajde!  
V Dunaji je voda zrádná,  
ona syčí jako had,  
na Dunaji silné víry,  
každý stáhne koně čtyry.

Tahle služba,  
to je chyba.  
Voda chladná,  
naděj žádná.  
„Snad kdyby tu byla ryba...“

Jen to řekne, jen to špitne,  
v Dunaji se něco kmitne,  
něco se tam dole hýbá,  
zdola vzhůru pluje ryba —  
v hubě zlatý prstýnek.

Vroucně Jirka děkuje jí  
za ty její služby vzácné.

Ryba jenom ploutví plácne.

„Vždyť to bylo jako nic.  
Hledat prsten v šeru hlubin,  
že jsem ryba,  
to já umím...“

A už, prsten na dlani,  
za králem Jirka uhání.

Král se diví víc a více,  
co ten chlapec všechno umí.

Smýšlí službu do třetice.

Aby byla hodně těžká,  
ke knihám jde pro rozumy.  
„Vidíš, v této knize knih,  
co má hřbet jak stodolu,  
co má papír jako sníh,  
v této knize v slohu přísném  
vepsáno je tajným písmem,  
že jsou ve světě dvě vody.  
První voda všechno živí,  
druhá všechno umrtvuje.“

Mně kvůli, sobě pro štěstí  
hled' mi ty vody donéstí!“

Král jde pryč, král poodchází,  
Jirku hrůzou v týle mrazí.

Živá voda? Mrtvá voda?  
Kdo je má a kdo je prodá?  
„Nemá-li je, nedá mi je,  
kdo je má, ten nenalije.  
Mám to v duši černou tíž,  
se mnou už je dokonáno. —  
Už tě ztrácím, krásná panno!  
Všechna rada je zde krátká.  
Snad kdyby ti černí braši...“

Jen to řekne, jen to špitne,  
už se vzduchem něco snáší,  
z dálky letí krkavčátka.

„Ztrácíš, ztrácíš?  
Neztrácíš!“

V mocných kruzích  
blíž a blíž  
oba ptáci k němu plynou —  
každý jednu láhev nese,  
v každé láhvi  
vodu jinou.  
V jedné láhvi voda čirá,  
co se po ní neumírá,  
v druhé černá smrt'oucí.

Vroucné díky Jirka vzdává,  
ale ti dva mrňousci,  
směšní, malí, rozcuchaní,  
nedoslechnou Jirku ani,  
už jsou pryč  
a už jsou kdesi  
tam za krkavčími lesy.

Král pak sedí nad láhvemi,  
sedí, je jak želva němý,  
hledí na ty láhve stále,  
nedůvěřuje jim ale.

„Živá voda — mrtvá voda?  
Splněn by byl úkol třetí,  
jenže: věc je ošidná.  
Nutno vody vyzkoušeti.  
Kdoví, zda ta voda čirá  
není jenom voda čirá  
a ta černá zakalená  
zdali v sobě inkoust nemá!  
Pravdu nám jen zkouška poví.  
Zkoušej vody  
na psíčkovi!“

Nerad Jirka kropí psíka,  
div si přitom nenaříká.

Napřed vodou smrtoucí.

Psíček se z ní divně motá,  
psíček do klubka se choulí,  
bác, a už je ze života.

V Jirkovi se tají dech.

Honem kapku vody živé,  
aby psík byl jako dřívě,  
kapku, dvě — a bohu sláva,  
už nám psíček z hrobu vstává,  
ocáskem už zase vrtí,  
že se vrátil  
z chladné smrti.

Král pak ani necekne,  
král pak v duchu odvolává  
podezření nepěkné.

„Dobrá, ty můj milý synku.  
Zlatovlásku chci ti dát.  
Splnils dobře.  
Ještě dokaž,  
znáš-li dobře vybírat!  
Já mám totiž, jak je známo,  
dcery tři, jak vejce vejci.  
Zavolám je,  
vybírej si!“

Zatleskal, i vešly dcery.  
Všechny stejné šaty měly.  
Stejný krejzlík, lemování,  
vyšívání, nabírání,  
všechny stejné kanýry,  
šperky, vzhled i manýry,  
všechny stejně vyšňořené  
do puntíčku, do písmene.



V rouškách měly skryty vlasy.

Jiřík až si z toho zoufá,  
rozoumek mu zhasíná.  
„Kterápak je asi má?  
Když jsou jednotejné krásou,  
jak poznám tu zlatovlasou?“

Z vybírání bolí hlava.  
Je ta levá ta má pravá?  
Či je pravá přec jen pravá?  
Nebo je to prostřední?

„Dobře si je prohlédni,“  
hučí král a jen se šklíbí,  
neboť se mu tuze líbí,  
že si Jirka rozum souží  
a že už je, zdá se, v louži.

Ještě že byl k ruce psíček!

Lstivě panny obešel  
a všem, jak by vítr zavál,  
poodhrnul závojíček.

U té třetí, tam byl doma.

K nohám se jí usadí.  
A už chytrý Jirka ví,  
proč ten psíček, proč to koná.

„Tuhle mi dej,  
to je ona!“  
Poskočil král i s tou židlí.

„Uhodls, a basta fidli!  
Vyšlo ti to, jak se říká,  
jak té lišce do kurníka!  
Jirko, Jirko, přehádals mě...  
Nerad dceru svou ti dávám,  
že však chytrost musím ctít,  
chtěls ji mít a máš ji mít.“

Loučení je chvíle těžká,  
loučení je chvíle trudná,  
to se slzy vždycky najdou,  
kdyby měly být až u dna.  
Od sester a od tatíka,  
od těch milých kvítek svých  
když má holka brát se světem,  
to ji přejde ples i smích.

Táta král se za vous tahá,  
bručí, jaká zoufalost,  
na tu že je času dost  
až tam v hrobě, — ale ejhle,  
sám se slze marně brání.  
A jako by čekal na ni,  
sluha pustí slzu též,  
po sluhovi fňuknou služky,  
ke služkám se přidají  
jejich slípky popelušky.

Od těch slípek  
v jednom proudu  
jde ten pláč  
až po psí boudu,  
vyjí psi a lidé brečí,

pláče potok v povzdálčí,  
a tak to tu hraje vkrátku  
jako tři sta kolovrátků.

Prý v tom breku  
prý v tom vzlyku  
bylo tehda proplakáno  
patnáct tuctů kapesníků.

Aspoň v účtech je tak psáno.

Pak se vracel Jirka s pannou.

Divý Dunaj ztišil zdůli  
všechny víry, když v něm pluli.  
Řekl si, že je pohýčká,  
a tak ta jejich lodička  
plula jak pěna v čerstvém mléce,  
když jeli dolů po té řece.

Poušť, která všem pocestným  
hrobem se dřív býti zdála,  
heboučkou trávou zarůstala,  
aby ji někdo nepomluvil,  
a tam kde měli přespávat,  
vřes pro ně vonné lůžko uvil.

Přespali také v onom lese,  
kde se jim babka zjevila.

Znovu se ta zpráva nese,  
sova ji houká,  
vítr fouká,  
a už je ta zpráva v běhu,

celý les ji poslouchá,  
koho tu máme na noclehu...

Zas přilákala koloucha  
a mlázím poznovu se mihla  
lasička jako proutek štíhlá,  
ve svitu prchající luny  
zasvitla bílá vesta kuny,  
přifuněl znovu lesním tichem  
jezevec i s tím tlustým břichem,  
zas žádnému se nelení,  
a korunou těch vzácných návštěv  
zas byla šlechta — jeleni.

Rozestoupnou se do půlkruhu  
a blaženě se dívají,  
jak jde ten spánek  
těm třem k duhu.

Navíc jim z prastarého smrku  
zpívala do sna holubice  
to svoje vroucné, něžné „vrkú...“

A když města procházeli,  
to vám byla slavná věc!

Jako bys lampy za dne rozžal,  
jako by vznikl zlatý požár,  
taková se tam strhla záře,  
když tudy kráčel Jirka s pannou.

Ty vlasy tak jí zářily  
a vzhled měla tak spanilý,

že žasly dámy, žasli páni,  
žasli frajtři, žasli kmáni,  
žasly holky od kašny,  
kupci, kluci, řemesníci,  
pobudové, závozníci,  
zkrátka všici.

V jednom z těch měst,  
jak se to říká,  
přišlo to náhle na zvoníka,  
když viděl ty tři kolem kráčet:  
a jak šel vlastně k nit'aři,  
pro jehlu, pro brčko a pro nit,  
hup do chrámu  
a začal zvonit.

Snad jenom že byl rodem Ital,  
nikdo mu pak nic nevyčítal.

Jaká to byla slavná cesta!

Vpředu šel psíček-žertovníček,  
vzadu šel Jirka se svou pannou,  
s tou zlatovlasou, malovanou,  
šli přes hory a přes doly,  
dálka jim vůbec nevadila,  
protože v lásce, v pravé lásce  
nikdy nás nožky nebolí.

Pak ale pomalu se stmělo,  
jako když zesmutní čelo.

Krajina pustá a nevlídná,  
kde už ptáci nezpívali,  
kde se ryby mlčet bály,  
kde vládl zlý král.

Na nejvyšší věži hradu  
ulekl se tlustý hlásný.

„Co se to tam dole jasní?  
Vždyť je sotva po půlnoci!  
Všichni svatí ku pomoci!  
Do svítání dosti času  
a já vidím tolik jasu...  
Ani čerchmant nepochopí,  
co to slunce dneska tropí.  
Snad se ono zbláznilo,  
kořalky se napilo...“

Když se hlásný lépe dívá,  
vidí, že je záře živá.  
„Jaké slunce!  
To je Jirka!“

A už do své trouby duje,  
tlusté tváře nafukuje,  
už to králi dolů hlásí,  
že vidí z věže Jiříka,  
an vede pannu  
se zlatými vlasy.

Král, ten seděl při víně,  
a on při té novině  
začne skákat, poskakovat,

jako by ho píchl ovád,  
začne tančit, až v tu ránu  
ztratil šňůru od županu,  
ručičkama vesel tleská,  
že se blíží panna hezká,  
že už je ta svatba jistá.

„Ať ty špalky kat si chystá!  
Jeden bude pro Jiříka,  
druhý zas pro pana psíka.“

Vejde Jirka s tou svou pannou,  
oba smutně v dveřích stanou.

Král, ten starý nelida,  
poťouchle se ušklíbá.

„Já jsem král, král v této zemi.  
Bud'te vy mi pozdraveni,  
zvláště ty, nevěsto králova!  
Máš, máš vskutku zlaté vlasy!  
Mé jsou jako z popela,  
ale nač mně třeba krásy?  
Líbíš se mi docela!

Nebud' smutná, nebud' vážná,  
bude svatba veselá!  
Tisíc houslí bude housti,  
tisíc bas nám zabručí  
jako velcí hnědí chrousti,  
když tě vezmu v náručí.  
To si spolu poskočíme,

až ty stěny poboříme!  
Hleď, jak umím tancovat!“

A zas tančí, a zas jančí,  
po komnatě, po prostředku  
až v tom tanci  
ztratil trepku.

To jej rázem vzpamatuje.

„Kata sem, ať Jirka zmizí!  
Proč se divíš, nevěstinko?  
I když já mám v sobě cit,  
i když jsem kdysi slíbil,  
jestliže mi pannu získá,  
že ho nedám pověsit —  
katova krásná sekyra  
v tom příslibení nebyla!“

Na hradě měli síň popravní  
se dvěma špalky.  
A tam v ní  
na velkém špalku Jirku sťali,  
na malém psíka zmordovali.

Do třetice král zas tančí,  
že má všechno vyhráno,  
že už je tu svatba jistá,  
ať se pro ni všechno chystá,  
ať se vaří, smaží, peče,  
že mu panna neuteče.



Ale panna byla chytrá,  
ona krále nechtěla,  
nechala ho, ať si tančí,  
ať si dupká,  
ať si jančí.

A šup do popravní síně!

A z té láhve vody živé  
trochu špláchla na Jiříka,  
trochu na chudinku psíka,  
hlavy k tělům přiskočily  
a ti dva zas živí byli  
a též krásnější než dříve.

Ledva král ten rozum vzal,  
co dovede živá voda,  
náramně se rozkatí,  
pak dá kata volati.

„Slyš, ty kate, slyš mou zprávu:  
Pořádně mi utni hlavu!  
A ty, Jirko, pojd' mi blíž!  
Co já budu s hlavou mimo,  
popadneš to živé víno,  
cákneš po mně na dvakrát,  
a já probudím se sladko,  
a budu jak neviňátko,  
budu krásný, budu mlád!“

Než stačil Jirka nařící,  
že ono té vody živé  
kapinka není v lahvici —

přistoupí kat  
a konal dílo.

A že to byl dobrý kat,  
nekonal je nadvakrát,  
podařilo se až milo.

Co teď počít, lidé zlatí,  
kdo nám kloudnou radu dá?

Když jsou dudy, on se najde,  
kdo nám na ně zadudá,  
ale když té vody živé  
kapky není  
na kříšení,  
to je tuze špatná věc!  
Dumali a rokovali...

Tak se shodli nakonec:

„Co je k žití, to ať žije,  
co je k pití, ať se pije,  
co je v běhu, to ať běží,  
co je mrtvo, to ať leží.  
Svatbu máme uchystánu,  
ať si Jirka vezme pannu,  
co jsme uvařili, sníme,  
svatbu slavně oslavíme.“

Trvala ta svatba velká  
od pondělka do pondělka,  
všichni k sobě měli lásku,  
Jirka dostal Zlatovlásku,

psíka dlouho drhli v mlíčku,  
aby moh jít za družičku,  
děckám dali prázdniny,  
uřízli si slaniny,  
trdlo s bidlem tancovalo,  
koště se jim v koutě smálo,  
stařečkům, těm s bílou bradou,  
dali dorty s čokoládou,  
kdo se cizí nachomejt tu,  
tomu dali konev prejtu,  
tancovali mazurku,  
že to lidé uslyšeli,  
až tam kdesi v Hamburku.

Housle hráli fidli, fidli,  
já jsem spadl do povídlí,  
a proto jsem popad zvonec  
a už pohádce je konec.

Už je konec, nastokrát.  
Do postýlky, pusu, spát!

# **Josef Kainar**

## **Zlatovláska**

Edice Čeští básníci 20. století  
Ilustrace na obálce z Pixabay.com  
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze  
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání  
Verze 1.0 z 10. 9. 2020

ISBN 978-80-274-1091-0 (epub)  
ISBN 978-80-274-1092-7 (pdf)  
ISBN 978-80-274-1093-4 (prc)